Het evangelie van Judas de

In het najaar van 1959 meldden allerlei kranten dat in Egypte een oud evangelie was gevonden: het evangelie van Thomas. Vinden we hier de geheime leer van Jezus die niet in de bijbel staat?

Open Deur
28,9 sept. 2004

Riemer Roukema

Meer dan 100 uitspraken van Jezus bevat het evangelie van Thomas. Een deel van die uitspraken was al bekend uit de evangeliën die in de bijbel staan en uit andere oude teksten, maar een groot deel ervan was onbekend.

Boven dit evangelie staat dat het de geheime woorden van Jezus bevat, die door Didymus Judas Thomas zijn opgeschreven. Didymus is het Griekse en Thomas het Aramese woord voor tweeling. Er staat dus boven dit geheime evangelie dat het is geschreven door Judas de Tweeling. Hiermee is dezelfde persoon bedoeld als Thomas, de leerling van Jezus, die in de bijbelse evangeliën voorkomt.

Dit evangelie is bewaard gebleven in het Koptisch, de oude taal van Egypte. Maar die Koptische tekst is een vertaling uit het Grieks. Dat was de wereldtaal van die tijd, zoals het Engels nu.

Het evangelie van Thomas ziet er anders uit dan de evangeliën die in de bijbel staan. Er staat niets in over Jezus' geboorte, en niets over wonderen die hij heeft gedaan. Ook zijn dood aan het kruis en zijn opstanding uit de dood worden niet vermeld. Wel heet Jezus er 'de Levende'. Dat betekent dat hij leeft, ook al is hij niet meer lijfelijk in ons midden.

Zelfkennis

Je moet streven naar zelfkennis, leert dit evangelie. Die zelfkennis is niet hetzelfde als wat psychologen van onze tijd daarmee bedoelen. Het gaat erom dat je je ervan bewust wordt, dat je uit een andere, hogere wereld afkomstig bent. Je mag weten dat je uit het hemelse licht komt en dat je een uitverkoren kind van God bent. In die wereld van het licht bestond nog niet de tweedeling tussen mannen en vrouwen. Iedereen verenigde daar het mannelijke en het vrouwelijke nog in zich. Pas in het aardse leven komt dat onderscheid tot stand. In dit leven gaat het erom, dat je die scheiding overwint en weer één wordt. Het gaat er dus niet om dat je rijk aan geld en goederen wordt, of dat je trouwt en kinderen krijgt. Het gaat erom dat je innerlijk rijk wordt, doordat je het ware inzicht verwerft. Daarnaar moet een mens op zoek gaan. Wie dat inzicht verwerft, zal Gods koninkrijk vinden en zal na dit leven daarnaar terugkeren. Zo luidt een van de uitspraken:

Gelukkig de eenlingen en de uitverkorenen,
want jullie zullen het koninkrijk vinden.
Want daar komen jullie vandaan
en daar keren jullie naar terug. (49)

Omdat kleine kinderen nog maar pas uit die hoge lichtwereld zijn gekomen en nog niet seksueel actief zijn, staan zij symbool voor de onbedorven toestand van voor dit leven. Zo horen we:

Een bejaarde man zal niet aarzelen
een zuigeling van zeven dagen te vragen
over de plaats van het leven
en hij zal leven.
Want vele eersten zullen laatsten zijn
en zij zullen één worden. (4)

Raadselachtig

Veel spreuken in dit evangelie zijn raadselachtig. Dat is ook zo bedoeld. Het gaat erom dat wie ze leest of hoort, op zoek gaat naar de uitleg. Die uitleg is niet een zaak van het verstand, maar van innerlijke kennis. Het is onmogelijk die kennis precies onder woorden te brengen. Zo wordt er verteld dat Jezus eens drie woorden tegen Thomas zei. De andere leerlingen vroegen Thomas wat Jezus had gezegd. Thomas zei toen:

Tweeling

Als ik jullie één van de woorden zeg
die hij mij heeft gezegd,
dan zullen jullie stenen nemen
en die naar mij werpen,
en vuur zal uit de stenen komen
en jullie verbranden. (13)

Dit betekent dat Jezus' andere leerlingen niet open stonden voor die geheime kennis. Die kennis kon ook afkeuring oproepen. Zij was alleen bedoeld voor ingewijden.

Was Jezus zo?

Dit evangelie van Judas Thomas de Tweeling stelt ons voor een paar spannende vragen. Heeft hij al die uitspraken echt uit de mond van Jezus opgetekend? Vinden we hier de geheime leer van Jezus die niet in de bijbel staat? Heeft de kerk deze geheime leer expres verdonkeremaand?
Het is mogelijk dat dit evangelie uitspraken van Jezus bevat die echt van hem afkomstig zijn en die niet in de bijbel staan. Helaas is het moeilijk precies uit te maken welke uitspraken dat kunnen zijn. In het algemeen kunnen we zeggen dat allerlei uitspraken in dit evangelie niet zo door Jezus zelf gezegd zijn. Ze zijn hem later in de mond gelegd door christenen die Jezus' onderwijs later zo hebben opgevat en uitgewerkt. Net als nu waren er ook vroeger mensen die wel door Jezus geboeid waren, maar die moeite hadden met het christelijk geloof van de kerk. Voor hen was Jezus de leraar uit de hemelse lichtwereld. Van hem kon je leren hoe je daarnaar kon terugkeren. Dat Jezus was gekruisigd en uit de dood opgestaan, was voor hen minder belangrijk.
In de evangeliën in de bijbel staan nog een heleboel andere dingen over Jezus die in het evangelie van Thomas niet voorkomen. Het evangelie van Thomas geeft dus een eenzijdig beeld van Jezus. Het is ook vrijwel uitgesloten dat de echte Thomas deze verzameling spreuken heeft samengesteld. Het evangelie is later op zijn naam gezet. Zoiets gebeurde vroeger wel vaker.

Al met al is het begrijpelijk dat dit evangelie niet in de bijbel is opgenomen. De kerk had haar redenen om dit boek af te wijzen. Toch is het bijzonder boeiend om te lezen. Tegelijk is het verwarrend, maar dat is ook de bedoeling ervan. Door die verwarring ga je nadenken en ga je op zoek naar de waarheid. Het evangelie van Thomas geeft ons inzicht hoe verschillend de opvattingen over Jezus in de begintijd van het christendom al waren. Net als in onze tijd.

Riemer Roukema is hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit Kampen.

De tekst van het evangelie van Thomas en diverse visies hierop kunt u vinden op www.thomasevangelie.nl. Literatuur o.a. 'Het Evangelie van Thomas', Tj. Baarda e.a. (red.), Uitgeverij Meinema, Zoetermeer, ISBN 9021136929.

Met recht en reden

Als dát tot de mogelijkheden behoort –

dat wij innerlijk veranderen,
dat ons hart wordt vernieuwd,

dan is er méér mogelijk.

Dan kunnen wij
met recht en reden hopen
op betere tijden,

een betere wereld.

Zit er in mij,
zo vervallen als ik ben,
een ander, een nieuw mens,

dan zit er in deze oude aarde
gegarandeerd
een nieuwe aarde.

Hans Bouma

Ik geloof

Wat mij betreft, ik ben een kind van mijn tijd, ongelovig, twijfelend.
Dat ben ik nu, dat blijf ik tot onder mijn grafsteen.
Ik lijd hevige kwellingen door mijn geloofshonger die toeneemt naarmate de tegenargumenten mij overweldigen.
Toch gunt God mij soms ogenblikken van vreedzaamheid, ogenblikken waarin ik liefheb en de liefde van anderen onderga.
Aan deze ogenblikken dank ik het Credo dat mij helder voor de geest staat en mij heilig is. Dit Credo is heel eenvoudig.

Het luidt aldus:
Ik geloof dat alle pracht, diepte, vriendelijkheid, volmaaktheid op sublieme wijze in Christus aanwezig zijn. Met een zekere naijver besef ik, dat niets Hem overtreft, ja dat niets Hem ooit overtreffen kan. Meer nog, wanneer iemand in staat was te bewijzen dat Christus buiten de waarheid stond en dat de waarheid buiten Christus gezocht moest worden, dan zou ik liever bij Christus blijven dan bij de waarheid.

Fjodor M. Dostojewski